

Minister Funduszy i Polityki Regionalnej

Warszawa, data: 24 lipca 2024 r.

znak sprawy: DSR-VIIa.054.13.2024.EO

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

Dotyczy: odpowiedzi na interpelację nr 3122 Pana Posła Daniela Milewskiego w sprawie redukcji dysproporcji rozwojowych między subregionami oraz przeciwdziałania kumulacji problemów społeczno-gospodarczych na obszarach peryferyjnych

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na interpelację Pana Posła Daniela Milewskiego, w której zostały postawione pytania dotyczące dysproporcji rozwojowych między subregionami oraz przeciwdziałania kumulacji problemów społeczno-gospodarczych na obszarach peryferyjnych, przedstawiam następujące informacje.

Pytanie nr 1. Jakie konkretne środki rząd planuje wdrożyć w celu zmniejszenia dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego między subregionami?

Zróżnicowania w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego między subregionami wynikają z wielu czynników. W ostatnim okresie znaczącym czynnikiem wpływającym na poziom zróżnicowań polskich regionów i ich pogłębienie jest m.in. wojna na Ukrainie oraz inflacja. Dotkliwe konsekwencje sytuacji za wschodnią granicą odczuwają, w szczególności województwa położone przy wschodniej granicy Polski i Unii Europejskiej.

W dniu 25 marca br. Rada Ministrów przyjęła uchwałę nr 19, w następstwie czego ustanowiony został program wieloletni pod nazwą „Rządowy program rozwoju północno-wschodnich obszarów przygranicznych na lata 2024–2030” (dalej: Program).

Program obejmuje swoim zasięgiem pas 21 przygranicznych powiatów i wchodzących w ich skład gmin oraz 4 miasta na prawach powiatu, znajdujące się w bliskiej odległości od granicy. Wnioskodawcą i beneficjentem w ramach

Programu mogą być JST, czyli powiaty oraz poszczególne gminy je tworzące, położone na obszarze objętym Programem, tj.:

- w województwie lubelskim: powiaty: bialski, chełmski, hrubieszowski, tomaszowski i włodawski oraz miasto Biała Podlaska i miasto Chełm;
- w województwie podkarpackim: powiaty: bieszczadzki, jarosławski, lubaczowski i przemyski oraz miasto Przemyśl;
- w województwie podlaskim: powiaty: augustowski, białostocki, hajnowski, sejneński, siemiatycki, sokólski i suwalski oraz miasto Suwałki;
- w województwie warmińsko-mazurskim: powiaty: bartoszycki, braniewski, gołdapski, kętrzyński i węgorzewski.

Źródłem finansowania realizacji programu będą dotacje z rezerwy celowej budżetu państwa w łącznej wysokości 500 mln zł, z czego każde z 4 ww. województw otrzyma po 125 mln zł. W sumie na lata 2024-2030 na dofinansowanie działań z zakresu polityki rozwoju JST północno-wschodnich obszarów przygranicznych przypadnie co najmniej 625 mln zł włącznie z wkładem własnym JST. Każda z uprawnionych JST może uzyskać w ramach programu maksymalnie 2 dotacje w okresie trwania programu. Maksymalna kwota pojedynczej dotacji w ramach programu to 2 mln zł.

W programie wyznaczono podstawowe działania do objęcia wsparciem. Są to:

Działanie 1. Poprawa infrastruktury drogowej oraz infrastruktury towarzyszącej i poprawa bezpieczeństwa drogowego;

Działanie 2. Zielona i niebieska infrastruktura dla ochrony środowiska naturalnego;

Działanie 3. Stworzenie warunków do rozwoju zrównoważonej turystyki w oparciu o endogeniczne potencjały;

Działanie 4. Działania służące poprawie stanu infrastruktury edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej w celu zwiększenia dostępności lub jakości usług publicznych.

Ponadto, m.in. w celu wyrównywania obecnych lub mogących pojawić się w najbliższej przyszłości dysproporcji regionalnych - wynikających z istnienia monokultury górniczej - w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 utworzony został Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Alokacja FST dla Polski to 3,85 mld euro.

FST jest instrumentem wdrażanym na poziomie regionalnym, przez urzędy marszałkowskie. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFIPR) wraz z Ministerstwem Klimatu i Środowiska i Ministerstwem Aktywów Państwowych, poprzez wsparcie regionów brało udział w procesie przygotowania Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji (TPST), które stanowią podstawę do wydatkowania środków FST. Konkretnie kierunki działań i interwencji w ramach FST uzależnione są od lokalnych uwarunkowań, jednak każdorazowo mają doprowadzić do ograniczenia negatywnych skutków społeczno-gospodarczych

transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu. Wśród planowanych celów i kierunków interwencji znajdują się zagadnienia związane z poprawą dostępności usług społecznych, rozwój przedsiębiorczości czy zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszarów przemysłowych.

Poniżej wskazano obszary wsparcia wraz z przypisaną alokacją:

- województwo dolnośląskie – 582 mln euro (TPST obejmuje zasięgiem subregion wałbrzyski, Komisja Europejska nie zaakceptowała przygotowanego równoległe TPST dla powiatu zgorzeleckiego);
- województwo łódzkie – 370 mln euro (TPST obejmuje zasięgiem części subregionów piotrkowskiego oraz sieradzkiego);
- województwo małopolskie – 265 mln euro (subregion oświęcimski);
- województwo śląskie – 2,22 mld euro (całe województwo z wyłączeniem subregionu częstochowskiego);
- województwo wielkopolskie – 415 mln euro (część subregionu konińskiego).

Ponadto, w ramach perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 realizowana jest trzecia edycja programu dla makroregionu Polski Wschodniej, tj. program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (dalej: FEPW), który jest skierowany do 5 województw (lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie) oraz regionu statystycznego mazowiecki regionalny (część województwa mazowieckiego (bez Warszawy i 9-ciu otaczających ją powiatów)).

W zakresie zmniejszenia dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego między subregionami, program FEPW przewiduje wsparcie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz wsparcie miast subregionalnych z podregionów z najwyższą kumulacją gmin zagrożonych trwałą marginalizacją. Do tej grupy miast skierowane jest m.in. działanie 2.2. Adaptacja do zmian klimatu oraz działanie 3.1 Zrównoważona mobilność miejska. Wsparcie w tym zakresie stwarza miastom możliwość kompleksowego rozwoju w zakresie organizacji transportu zbiorowego oraz dostosowania infrastruktury miejskiej do zmian klimatu.

Pytanie nr 2. Czy rząd posiada strategię skierowaną na redukcję różnicowań wewnątrzmijskich i poprawę warunków życia mieszkańców obszarów zdegradowanych? Jeśli tak, jakie są główne założenia tej strategii?

Redukcja różnicowań wewnątrzmijskich i poprawa warunków życia mieszkańców obszarów zdegradowanych w miastach są jednym z wyzwań zawartych w Krajowej Polityce Miejskiej 2030 (KPM 2030), podstawowym dokumencie strategicznym wyrażającym politykę rządu wobec miast. W równym stopniu KPM 2030 dotyczy ośrodków metropolitalnych, miast dużych i średnich jak i mniejszych. Wyzwania z jakimi mierzą się miasta dotyczą szerokiego spektrum polityk publicznych, dlatego też KPM 2030 koordynuje polityki sektorowe odnoszące się do obszarów zurbanizowanych, aby w jak najlepszy sposób wspierały zrównoważony rozwój miast.

W kontekście poprawy warunków życia mieszkańców obszarów zdegradowanych ważnym procesem jest rewitalizacja. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji¹ stworzyła nowe ramy do prowadzenia działań rewitalizacyjnych przez samorządy i jednocześnie podkreśliła ważną rolę sfery społecznej w rewitalizacji. Wejście w życie ustawy dało samorządom nowe narzędzia do prowadzenia działań rewitalizacyjnych, m.in. w postaci gminnego programu rewitalizacji czy specjalnej strefy rewitalizacji, i spowodowało wzrost zainteresowania tą problematyką w Polsce. Władze samorządowe dostrzegły możliwość finansowania tego procesu ze środków UE, czego efektem było opracowanie i uchwalenie znacznej liczby programów rewitalizacji.

W ramach konkursu dotacji MFiPR pn. Modelowa Rewitalizacja Miast, dzięki współpracy z urzędami marszałkowskimi gminy otrzymały wsparcie w prowadzeniu działań rewitalizacyjnych, w szczególności środki na przygotowanie programów rewitalizacji, dokumentacji inwestycyjnej (w każdym regionie utworzono Zespół ds. rewitalizacji). W ramach Polityki Spójności UE ze środków Programu Operacyjnego Pomocy Technicznej na lata 2014-2020 na rewitalizację przeznaczono ponad 66 mln zł.

Wypracowane przez miasta i regiony modelowe i pilotażowe dobre praktyki w zakresie rewitalizacji są udostępniane poprzez Krajowe Centrum Wiedzy o Rewitalizacji, które jest serwisem informacyjno-edukacyjnym, zajmującym się promocją i upowszechnianiem wiedzy na temat kompleksowego podejścia do rewitalizacji (www.rewitalizacja.gov.pl).

W ramach Polityki Spójności UE w perspektywie 2021-2027 trwają przygotowania do uruchomienia kolejnych inicjatyw dotyczących wsparcia samorządów w programowaniu i realizacji rewitalizacji:

- 1) trzecia edycja współpracy z Zespołami ds. Rewitalizacji funkcjonującymi w Urzędach Marszałkowskich – projekt pn. Regiony Rewitalizacji. Edycja 3.0 zaplanowany na lata 2024-2027. Projekt obejmować będzie:
 - wsparcie funkcjonowania Zespołów ds. Rewitalizacji w Urzędach Marszałkowskich,
 - wsparcie edukacyjne dla gmin w zakresie rewitalizacji,
 - wsparcie doradcze,
 - wymianę doświadczeń,
 - monitorowanie rewitalizacji,
 - promocję dobrych praktyk rewitalizacyjnych,
 - Regionalne Granty na Rewitalizację – realizację grantów dla gmin i NGO na działania związane z angażowaniem społeczności lokalnych na etapie wdrażania gminnych programów rewitalizacji.

¹ Dz.U. z 2024 r., poz. 278.

Na realizację projektu zaplanowano 80 mln zł dotacji z programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027 (PTFE), Priorytet 2: Skuteczni beneficjenci.

- 2) projekt Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. Centra Kompetencji ds. Rewitalizacji w Narodowym Instytucie Dziedzictwa. Projekt ten obejmuje wsparcie funkcjonowania 8 Centrów Kompetencji ds. Rewitalizacji, które zapewniać będą wsparcie doradcze z zakresu dziedzictwa kulturowego i jego znaczenia w procesie rewitalizacji, w tym specjalistyczne wsparcie w zakresie ochrony i wykorzystania obiektów zabytkowych znajdujących się na obszarach rewitalizacji.

Na realizację projektu w latach 2024-2027 przeznaczono dotację celową w wysokości około 4 mln zł z programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027, Priorytet 2: Skuteczni beneficjenci.

Pytanie nr 3. Jakie działania podejmuje rząd w celu poprawy atrakcyjności inwestycyjnej obszarów peryferyjnych?

Pytanie nr 4. Czy istnieją plany dotyczące rozwoju przedsiębiorczości na obszarach peryferyjnych? Jeśli tak, jakie konkretnie inicjatywy są wdrażane w tej kwestii?

Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej obszarów peryferyjnych i rozwój przedsiębiorczości są wspierane w ramach różnych programów finansowanych z funduszy UE. W obecnej perspektywie finansowej na lata 2021-2027 na wsparcie obszarów peryferyjnych w ramach Polityki Spójności w programach krajowych i regionalnych przewidziano 10 mld euro. Wsparcie to będzie komplementarne do działań adresowanych do rolników, zawodów rolniczych, produkcji rolnej i infrastruktury gospodarstw rolnych przewidzianych w Planie Strategicznym Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027.

Ponadto, w programie Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (FEPW) przewidziano wsparcie konkurencyjności i innowacyjności firm. Budżet zarezerwowany na ten cel to 500 mln euro.

Zaplanowano w FEPW m.in. wsparcie inkubacji i rozwoju nowych firm technologicznych typu startup. Przedsiębiorcy (w działaniu 1.1 Platformy startowe dla nowych pomysłów) mogą otrzymać wsparcie doradcze oraz środki finansowe na rozwój działalności w początkowej fazie wprowadzania produktów lub usług na rynek. Środki z działania 1.2 Automatyzacja i robotyzacja są przeznaczone na przeprowadzenie procesu transformacji przedsiębiorstwa w kierunku Przemysłu 4.0. Wsparciem zostaną objęte kompleksowe projekty MŚP na rzecz automatyzacji i robotyzacji. Ponadto, w działaniu 1.3. FEPW Gospodarka o obiegu zamkniętym w MŚP wsparcie obejmie m.in. opracowanie modelu biznesowego funkcjonowania przedsiębiorstwa w oparciu o założenia GOZ, którego jednym z elementów może być ustalenie potencjalnych możliwości współpracy z innymi przedsiębiorstwami w nurcie GOZ (m.in. tworzenie i udział w łańcuchach dostaw, tworzenie platform współdzielenia, symbioza

przemysłowa). W działaniu 1.4 Wzornictwo w MSP wsparcie będzie obejmować przeprowadzenie audytu wzorniczego firmy, wypracowanie strategii zmian, a następnie ich wdrożenie w działalności firmy. Natomiast działanie 1.5. Pożyczki na rozwój turystyki oferuje wsparcie pożyczkowe na unowocześnienie (innowacje, rozszerzenie oferty, doposażenie) przedsiębiorstw z Polski Wschodniej działających w branży turystycznej i pokrewnych.

Lokalne Grupy Działania (LGD) są kluczowym elementem podejścia LEADER, które wspiera rozwój obszarów wiejskich poprzez realizację lokalnych strategii rozwoju. LGD udzielają wsparcia finansowego na projekty lokalnych przedsiębiorców, organizują szkolenia i doradztwo, oraz promują współpracę między różnymi podmiotami w regionie. W ramach programów regionalnych możliwe jest wsparcie przedsiębiorców i firm z obszarów wiejskich w zakresie pozarolniczej działalności gospodarczej.

Specyficznym instrumentem, dedykowanym wsparciu inicjatyw lokalnych, także w zakresie przedsiębiorczości, jest instrument Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność, wdrażany w programach regionalnych 10 województw. O ile w lokalnych strategiach rozwoju, będących podstawą realizacji tego instrumentu, przewidziano taką możliwość, dopuszczalne jest wsparcie rozwoju przedsiębiorczości w zakresie podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej, np. w obszarze rozwoju bio gospodarki lub zielonej gospodarki.

Dodatkowo, w programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) współfinansowanym ze środków EFS+ studenci ostatniego roku studiów, absolwenci szkół wyższych poszukujący pracy, osoby bezrobotne i osoby o niskich dochodach mogą ubiegać się o pożyczki na podjęcie działalności gospodarczej. Projekt jest wdrażany w formie instrumentu finansowego przez Bank Gospodarstwa Krajowego (fundusz powierniczy) oraz wybrane przez niego w zamówieniu publicznym instytucje finansowe (podmioty wdrażające fundusze szczegółowe – zgodnie z rozporządzeniem ogólnym). Łączna wartość tego projektu to 674 mln zł. Zakłada się, że z pożyczek skorzysta 6900 osób.

Natomiast, w programach regionalnych ze środków EFS+ w ramach projektów powiatowych urzędów pracy udzielane jest wsparcie w postaci bezzwrotnych dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Wsparcie udzielane jest osobom zarejestrowanym jako bezrobotne, w tym osobom młodym, na zasadach określonych w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Pytanie nr 5. Jakie kroki podejmuje rząd w celu zwiększenia dostępu do usług edukacyjnych, zdrowotnych, kulturalnych oraz transportowych na obszarach zdegradowanych?

Jedną z kluczowych inicjatyw, która jest realizowana w programie FERS, są Kluby Rozwoju Cyfrowego. Mają to być ośrodki aktywizacji cyfrowej lokalnej społeczności (w szczególności osób dorosłych), tworzone przez gminy również na obszarach peryferyjnych i zdegradowanych. Celem funkcjonowania Klubów będzie rozwijanie świadomości i chęci wejścia w „świat cyfrowy”, korzystania

z komputera i internetu, a także pomoc w nabywaniu umiejętności, aby robić to w sposób bezpieczny. Edukatorzy, zatrudnieni w Klubach, będą udzielali doraźnych porad, dotyczących zgłaszanych problemów i potrzeb (np. jak wysłać pismo do urzędu przez ePUAP czy skorzystać z e-recepty), a także będą prowadzili szkolenia w zakresie podstawowych umiejętności cyfrowych. Szczególny nacisk edukatorzy będą kładli na wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, czyli m.in. mieszkańców obszarów wiejskich, osób starszych czy osób z niepełnosprawnościami lub szczególnymi potrzebami.

Podniesienie poziomu kompetencji cyfrowych w społeczeństwie będzie skutkowało m.in. lepszym dostępem do różnego rodzaju e-usług (np. możliwość załatwienia sprawy urzędowej przez internet, bez konieczności dotarcia do urzędu), dalszego kształcenia (dzięki możliwości skorzystania z dostępnych na rynku szkoleń on-line), a także otworzy lepsze możliwości zatrudnienia (kompetencje cyfrowe w wielu zawodach są niezbędne).

Dodatkowo, w ramach programów regionalnych Polityki Spójności UE wdrażana jest inicjatywa Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji. Ma ona na celu:

- a) aktywizację edukacyjną osób dorosłych, w szczególności z utrudnionym dostępem do odpowiadających na ich potrzeby ofert edukacyjnych, w otoczeniu szkół i placówek systemu oświaty do rozwijania swoich umiejętności i włączania się w życie społeczności lokalnej;
- b) utrzymanie zaangażowania edukacyjnego osób dorosłych przez dobór odpowiednich form i zakresu oferty edukacyjnej, dostosowanej do indywidualnych potrzeb i oczekiwań;
- c) aktywizowanie instytucji i organizacji z otoczenia szkół i placówek na rzecz rozwoju umiejętności dorosłych w społeczności lokalnej.

Wsparcie kierowane jest przede wszystkim do placówek na obszarach wiejskich oraz w małych ośrodkach miejskich oddalonych od metropolii.

Ze środków EFS+ w programach regionalnych zarządzanych przez poszczególne urzędy marszałkowskie, istnieje możliwość uzyskania dofinansowania wsparcia szkoleniowego pracowników, zgodnie z potrzebami pracodawców. W tym zakresie obowiązuje system popytowy, a więc zgodny z potrzebami pracodawcy. Oznacza to, że co do zasady tematy szkoleń nie są definiowane z góry. Dofinansowanie szkoleń odbywa się przez Bazę Usług Rozwojowych - pracodawca wybiera z dostępnej w Bazie oferty szkolenie, które najbardziej odpowiada potrzebom jego pracowników, a następnie dostaje dofinansowanie. Wykonawcami szkoleń mogą być wyłącznie podmioty zarejestrowane w Bazie.

W ramach interwencji EFS+ w obszarze zdrowia, projekty wybierane są w pierwszej kolejności z uwzględnieniem danych zawartych w mapie potrzeb zdrowotnych, a także muszą być spójne z krajowymi i regionalnymi Planami Transformacji. Dokumenty te określają kluczowe potrzeby zdrowotne na poziomie poszczególnych regionów oraz całego kraju, w tym wpływ procesów demograficznych na stan zdrowia populacji i potrzeby zdrowotne ludności.

Ponadto, w ramach programów regionalnych wdrażane są programy zdrowotne dotyczące profilaktyki chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu. Programy te są ukierunkowane w pierwszej kolejności na grupy szczególnie wrażliwe, które mogą mieć problem z uczestnictwem w tym programie i skorzystaniem m.in. z badań przesiewowych. Dotyczy to w szczególności obszarów, na których dostęp do opieki zdrowotnej jest ograniczony, w tym ze względów geograficznych lub demograficznych. Podejmowane są również działania mające na celu pomoc tym grupom w skorzystaniu ze wsparcia, w zakresie ukierunkowanych informacji dotyczących: transportu, reorganizacji godzin pracy, mobilnych usług w zakresie badań przesiewowych, itp.

W ramach perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 realizowanych jest wiele programów, które są skierowane na poprawę dostępu do usług transportowych na obszarach peryferyjnych i zdegradowanych. Kluczowe programy, to Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (FEPW) i Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW).

W ramach FEPW realizowane są 3 działania ukierunkowane na poprawę jakości usług transportowych w Polsce Wschodniej: działanie 3.1 Zrównoważona mobilność miejska, działanie 4.1 Infrastruktura drogowa oraz działanie 4.2 Ponadregionalna infrastruktura kolejowa.

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) wdrażane są (w terminie do 30 czerwca 2025 r.) operacje typu „Budowa lub modernizacja dróg lokalnych” skierowane do gmin, powiatów lub ich związków. W ramach przeprowadzonych naborów (wg stanu na dzień 31 marca 2024 r.) złożono 6 638 wniosków na łączną kwotę ponad 10 mld zł. Pomoc przyznano na realizację 3 021 operacji, na łączną kwotę ponad 4 mld zł.

W ramach zakończonych (do 2023 r.) 2 338 operacji w ramach PROW 2014-2020, zmodernizowano drogi lokalne o długości 3 398,2 km oraz wybudowano drogi lokalne o długości 261,3 km. Pomoc na operacje związane z budową lub modernizacją dróg lokalnych została przekazana 1 256 jednostkom samorządowym, w tym 1 068 gminom i 188 powiatom. Zrealizowane operacje umożliwiły skorzystanie z ulepszonej infrastruktury ponad 2,75 mln użytkowników.

Ponadto, gminy wiejskie i małe miasta mogą skorzystać ze środków na poprawę dostępu do usług publicznych w ramach następujących inwestycji Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO):

- A3.1.1 Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie - wartość alokacji: ok. 400 mln euro,
- A4.2.1 Wsparcie programów dofinansowania miejsc opieki nad dziećmi 0-3 lat (żłobki, kluby dziecięce) - wartość alokacji: ok. 610 mln euro,

- D1.2.1 Rozwój opieki długoterminowej poprzez modernizację infrastruktury podmiotów leczniczych na poziomie powiatowym – wartość alokacji: 300 mln euro.

Pytanie nr 6. Czy rząd planuje wspierać społeczności lokalne i sektor ekonomii społecznej na obszarach peryferyjnych? Jeśli tak, jakie będą to formy wsparcia?

Europejski Fundusz Społeczny + wspiera rozwój ekonomii społecznej i dostarcza środków rozwojowych dla podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych. W programie krajowym FERS finansowany jest rozwój systemu wsparcia ekonomii społecznej oraz wdrażanie rozwiązań wprowadzonych nową ustawą o ekonomii społecznej. Zaplanowano także wsparcie bezpośrednie dla podmiotów ekonomii społecznej w postaci instrumentów zwrotnych, środków na wsparcie sieciowania biznesowego podmiotów ekonomii społecznej, wsparcie samoorganizacji przedsiębiorstw społecznych oraz budowania kompetencji menadżerów przedsiębiorstw społecznych.

Innowacyjnym narzędziem wsparcia wprowadzonym w programie FERS jest tzw. „premia społeczna” dla JST – czyli częściowa dopłata do kosztów realizacji usług społecznych, które samorządy zdecydują się zlecić podmiotom ekonomii społecznej. Celem projektu jest pomoc samorządom w nawiązywaniu współpracy z podmiotami ekonomii społecznej oraz wsparcie tworzenia rynku dla tych podmiotów w sektorze ekonomii społecznej. Na te działania przeznaczone zostanie w ramach FERS 300 mln zł. Szczegóły na temat projektu dostępne są na stronie: <https://premiaspoleczna.pl/premia-spoleczna/>

Pytanie nr 7. Jakie konkretne mechanizmy rząd zamierza wdrożyć w celu usprawnienia współpracy partnerów krajowych i regionalnych w obszarze rozwoju obszarów peryferyjnych?

Pytanie nr 8. Czy istnieją plany rządu dotyczące ulepszenia współpracy i koordynacji instytucji i podmiotów niepublicznych działających na rzecz rozwoju obszarów peryferyjnych?

Ułatwienie współpracy pomiędzy instytucjami centralnymi, a regionalnymi odgrywa istotną rolę w prowadzeniu polityki rozwoju. Wzmacnianie systemu wielopoziomowego zarządzania (kraj-region-poziom lokalny) w zakresie programowania, wdrażania i monitorowania polityk na każdym poziomie ich realizacji umożliwi efektywne koordynowanie działań na różnych szczeblach administracji oraz angażowanie lokalnych społeczności w procesy decyzyjne. Ważnym elementem tego systemu jest Komitet Koordynacyjny ds. Polityki Rozwoju (KKPR) oraz Podkomitet ds. wymiaru terytorialnego.

Komitet Koordynacyjny do spraw Polityki Rozwoju to organ opiniodawczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów. W jego skład wchodzi ministrowie, Przewodniczący Komitetu do spraw Pożytku Publicznego oraz Prezes Głównego Urzędu Statystycznego, a pracom przewodniczy Minister Funduszy i Polityki Regionalnej. Komitet rozpatruje, omawia i opiniuje najważniejsze dokumenty

strategiczne i programowe przyjmowane przez Radę Ministrów oraz monitoruje ich realizację. Do jego zadań należy także rozpatrywanie i opiniowanie raportów, analiz i prognoz dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej oraz przestrzennej kraju i regionów. Na forum komitetu omawiane są kwestie do rozstrzygnięcia, wymagające współdziałania podmiotów odpowiedzialnych za realizację określonych zadań czy projektów wynikających ze strategii.

Podkomitet ds. wymiaru terytorialnego został powołany w ramach Komitetu Koordynacyjnego ds. Polityki Rozwoju i służy realizacji Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030). W skład Podkomitetu wchodzi zarówno przedstawiciele samorządów regionalnych, jak i resortów. Do głównych zadań Podkomitetu należą m.in. koordynacja polityk sektorowych i instrumentów finansowanych z różnych źródeł, realizujących cele polityki regionalnej; formułowanie rekomendacji dla polityk sektorowych i polityki regionalnej (w tym dla poszczególnych regionów) dotyczących skuteczności, efektywności i użyteczności wdrażanej interwencji i stosowanych instrumentów; koordynacja i formułowanie rekomendacji dotyczących projektów strategicznych mających wpływ na realizację celów polityki regionalnej, wymienionych w KSRR 2030 oraz realizowanych na podstawie innych strategii na poziomie krajowym, o istotnym oddziaływaniu terytorialnym. Dzięki podkomitetowi możliwe jest lepsze dostosowanie strategii i działań do specyficznych potrzeb i uwarunkowań poszczególnych obszarów, co przyczynia się do bardziej zrównoważonego i skutecznego rozwoju regionalnego. Zapewnia on forum dyskusji i współpracy dla wypracowywania kluczowych decyzji dotyczących polityk sektorowych i polityki regionalnej.

Kwestia współpracy pomiędzy instytucjami centralnymi, a regionalnymi została dostrzeżona w Rekomendacjach dot. wzmocnienia wymiaru terytorialnego polityk publicznych, które zostały przyjęte 27 czerwca br. przez Podkomitet ds. wymiaru terytorialnego. Rekomendacje dotyczą kluczowych zagadnień, które mają wpływ na programowanie i realizację polityk z uwzględnieniem zróżnicowań terytorialnych. Należą do nich m.in. kwestie związane z koncentracją terytorialną wsparcia (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów strategicznej interwencji), zarządzaniem wielopoziomowym, komplementarnością i koordynacją wsparcia, budowaniem potencjału instytucjonalnego podmiotów odpowiedzialnych za realizację polityk publicznych ukierunkowanych terytorialnie, czy upowszechnianiem podejścia terytorialnego w prowadzeniu polityk publicznych.

Rekomendacje posłużą zwiększeniu efektywności realizacji polityk publicznych poprzez dostosowanie interwencji publicznej do potrzeb i wyzwań różnego typu obszarów, w tym obszarów peryferyjnych i zdegradowanych. Zostaną one wykorzystane w ramach prac nad przygotowaniem średniookresowej strategii rozwoju kraju, innych strategii rozwoju (strategii sektorowych i krajowej strategii rozwoju regionalnego) oraz strategii rozwoju województw.

Ponadto, rekomendacje stanowią ramy dla prowadzenia polityk publicznych uwzględniających wymiar terytorialny, czyli dostrzegających zróżnicowane potencjały i bariery rozwojowe poszczególnych terytoriów i obok działań prowadzonych horyzontalnie, mają na uwadze zróżnicowania terytorialne kraju. Celem rekomendacji jest również zapewnienie lepszej koordynacji międzysektorowej w odniesieniu do wspierania różnych obszarów (w tym obszarów strategicznej interwencji) oraz upowszechnienie podejścia do rozwoju terytoriów przez pryzmat pełnionych przez nie funkcji (a nie wyłącznie granic administracyjnych).

Jednym z kluczowych mechanizmów wspierania współpracy na linii rząd-samorząd regionalny, której celem jest rozwój regionów, w tym obszarów peryferyjnych, jest decentralizacja zarządzania środkami unijnymi. Przekazanie środków UE w zarządzanie Marszałków Województw, pozwala na lepsze dopasowanie działań rozwojowych do problemów danego terytorium, jak również pozwala na efektywne wspieranie potencjałów występujących w poszczególnych województwach.

Środki dla Polski z budżetu UE na lata 2021-2027 na finansowanie Polityki Spójności to łącznie ok. 75,5 mld euro, czyli ok. 350 mld zł. W ramach tej kwoty blisko 42 mld euro przeznaczone jest na realizację programów krajowych, natomiast ponad 33,5 mld euro (czyli ok. 44% wszystkich środków) jest zarządzane bezpośrednio przez samorządy wojewódzkie w ramach programów regionalnych. Obecna perspektywa jest taką, w której udział środków zarządzanych regionalnie w ogólnym budżecie środków UE dla Polski jest najwyższy od momentu naszego wejścia w struktury UE.

W ramach programów regionalnych wspierane są działania, skierowane do różnych obszarów, m.in. miast, wsi czy obszarów peryferyjnych. W sposób szczególny w programach regionalnych traktowane są także Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) – obszary zagrożone trwałą marginalizacją i miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Instytucje Zarządzające decydują się na skierowanie wsparcia inwestycji w obszarach, w których sytuacja społeczno-gospodarcza wymaga większego zainteresowania, np. poprzez wprowadzanie preferencji w naborach czy naborów dedykowanych tylko dla wybranego typu obszaru.

Innym mechanizmem koordynacji współpracy poziomu krajowego z regionalnym w obszarze rozwoju regionu, w tym obszarów peryferyjnych, jest Kontrakt Programowy. W ramach Kontraktu Programowego MFiPR przekazuje samorządom wojewódzkim określoną pulę środków z budżetu państwa, które można wykorzystać na obniżenie wymaganego wkładu własnego samorządów starających się o dofinansowanie inwestycji w ramach danego programu regionalnego. Głównym założeniem tego działania jest pomoc samorządom o najmniejszych zdolnościach finansowych w aplikowaniu o środki UE. W obecnej perspektywie w ramach Kontraktu przekazano województwom na ten cel 1,6 miliarda euro.

Przykładem inicjatywy realizowanej w ramach FERS, której celem jest usprawnienie współpracy różnego typu partnerów, jest 16 projektów koordynacyjnych Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej służących lepszemu realizacji polityki społecznej (włączenia społecznego) na poziomie lokalnym i regionalnym.

Celem tych projektów jest zapewnienie lepszego przepływu informacji i koordynacji działań między podmiotami zaangażowanymi w realizację wsparcia z zakresu włączenia społecznego (usług społecznych, ekonomii społecznej, integracji społecznej, w tym integracji cudzoziemców). Realizacja projektów stworzy platformę działań ROPS, która przyczyni się do większej standaryzacji wsparcia między regionami, wzmocnienia mniej aktywnych ROPS, a także zwiększenia wpływu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jako gestora polityki włączenia społecznego (oraz MFiPR jako koordynatora wdrażania EFS+), na kształt i realizację poszczególnych działań (w tym projektów finansowanych z Funduszy Europejskich). Wzmocni to pozycję ROPS, umożliwi lepszy przepływ informacji między poziomem krajowym i regionalnym, a w konsekwencji sprawi, że wsparcie będzie lepiej dopasowane zarówno do założeń polityki krajowej, jak i potrzeb regionalnych.

Działania zaplanowane w projektach obejmą m.in. diagnozowanie i monitorowanie sytuacji regionalnej, planowanie interwencji, analizę potrzeb szkoleniowych kadr, wsparcie gmin w tworzeniu Centrów Usług Społecznych, wdrażaniu deinstytucjonalizacji, czy działania na rzecz rozwoju zaangażowania JST w obszarze ekonomii społecznej. Każdy ROPS będzie miał również możliwość wdrażania własnych koncepcji lub rozłożenia akcentów w sposób odpowiadający na potrzeby regionalne w zakresie włączenia społecznego.

Rozwój współpracy i koordynacji instytucji i podmiotów działających na rzecz rozwoju obszarów peryferyjnych, jest wspierany również w ramach II celu Polityki Spójności UE, czyli w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej/programów Interreg, która finansują międzynarodowe projekty partnerskie.

Interreg to unijne programy, które wspierają rozwój, współpracę oraz integrację europejskich regionów. Ich zadaniem jest rozwiązywanie problemów, które wykraczają poza granice państw i które wymagają podjęcia wspólnych działań. Sprzyja to poprawie jakości życia lokalnych społeczności. Każdy projekt Interreg jest realizowany w międzynarodowych partnerstwach. Interreg umożliwia rozwój zróżnicowanych społeczno-ekonomicznie obszarów, w tym obszarów peryferyjnych.

W ramach Interreg wdrażane są trzy typy programów, z których mogą korzystać JST, jednostki podległe JST, małe i średnie przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe, instytucje badawcze oraz uniwersytety. Są to:

- programy współpracy transgranicznej – realizowane na obszarach przygranicznych państw ze sobą sąsiadujących. Te programy wspierają

- zatrudnienie, mobilność pracowników, włączenie społeczne, integrację społeczności ponad granicami, rozwój wspólnych systemów kształcenia i szkolenia zawodowego (Południowy Bałtyk, Polska-Słowacja, Polska-Saksonia, Polska-Ukraina, Litwa – Polska, Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia-Polska, Brandenburgia-Polska, Czechy-Polska),
- programy współpracy transnarodowej – dotyczą większej części terytorium UE, a także państw spoza Unii. Umożliwiają współpracę wielostronną w dziedzinach ważnych dla danego obszaru geograficznego. Wspierają także realizację strategii makroregionalnych i morskich (Region Morza Bałtyckiego, Europa Środkowa),
 - programy współpracy międzyregionalnej - mają na celu wzmocnienie rozwoju regionalnego UE poprzez rozpowszechnianie dobrych praktyk i wiedzy eksperckiej, a także promowanie wymiany doświadczeń (Interreg Europa).

Łączny budżet programów Interreg 2021-2027 z udziałem Polski to 1,8 mld euro ze środków unijnych (w ramach tej kwoty 1 mld to budżet programów współpracy transgranicznej). Więcej informacji na temat programów Interreg jest na stronie: <https://www.ewt.gov.pl/>

Pytanie nr 9. Jakie środki są przewidziane na rzecz przeciwdziałania migracji młodych i wykształconych mieszkańców z obszarów peryferyjnych do dużych ośrodków miejskich?

Pomiar i monitoring migracji młodzieży jest problematyczny ze względu na brak wiarygodnych, publicznych źródeł wiedzy o skali, strukturze, trwałości, kierunkach, determinantach i skutkach tego zjawiska. Powoduje to problem z niedoszacowaniem rozmiaru zjawiska wyludnienia się obszarów.

Rząd ma świadomość tego problemu, dlatego zaplanowano do realizacji w ramach krajowego Programu FERS projekt dotyczący wypracowania rozwiązań służących przeciwdziałaniu migracji osób młodych z terenów dotkniętych depopulacją. Za realizację tego projektu będzie odpowiadało Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Celem głównym projektu jest wypracowanie rozwiązań programowych i legislacyjnych, w tym instrumentów rynku pracy, a także stworzenie systemu zachęt skierowanego do osób młodych, do pozostawania na terenach dotkniętych depopulacją. Prace będą prowadzone na podstawie wyników diagnozy przyczyn migracji osób młodych z tych terenów uwzględniającej czynniki, które mogą wpłynąć na chęć pozostania, powrotu lub napływu na te tereny. Wypracowane rozwiązania mają stać się podstawą do określenia kierunków działań dla przedstawicieli administracji rządowej do przeprowadzenia zmian systemowych w politykach publicznych na szczeblu centralnym, w celu zmniejszenia skali migracji osób młodych z terenów dotkniętych depopulacją. Na realizację tego projektu przeznaczono 7 mln zł ze środków EFS+ i będzie on realizowany w latach 2024-2027.

Ponadto, ze środków UE podejmowane są działania w zakresie wsparcia i rozwoju systemu opieki nad dziećmi do lat 3. Przykładem takich działań jest realizowany w perspektywie finansowej 2021-2027 program Aktywny Maluch (wcześniej: Maluch+). Program łączy w sobie dofinansowanie krajowe ze środkami z EFS+ w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS) oraz środkami z Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO). Na ten cel przeznaczono środki w wysokości blisko 6,5 mld zł, co pozwoli na stworzenie ponad 102 tys. nowych miejsc opieki nad najmłodszymi dziećmi. Realizacja programu opiera się o wspólne zasady i uproszczoną formę aplikowania o środki. Preferencje w pozyskaniu dofinansowania mają gminy, w szczególności te, na terenie których nie funkcjonuje żadna instytucja opieki nad dziećmi do lat 3 (tzw. białe plamy). Celem jest zapewnienie jak najbardziej powszechnego dostępu do opieki nad najmłodszymi dziećmi – zarówno pod względem terytorialnym, jak i cenowym. Ze środków KPO finansowane są działania inwestycyjne dot. tworzenia nowych miejsc opieki (m.in. budowa lub remont budynków). Z EFS+ finansowane będą z kolei działania dot. utworzenia i funkcjonowania miejsc opieki w początkowym okresie (tj. przez pierwsze 36 miesięcy).

Pytanie nr 10. Czy rząd posiada konkretne wskaźniki sukcesu dla planowanych działań mających na celu redukcję dysproporcji rozwojowych i poprawę warunków życia na obszarach peryferyjnych?

KSRR 2030 koncentruje się na rozwoju zrównoważonym terytorialnie, który efektywnie wykorzystuje lokalne zasoby i potencjały różnego typu terytoriów, zarówno metropolii jak i obszarów peryferyjnych. W szczególności jednak wspierany jest rozwój obszarów słabszych gospodarczo, które są mniej odporne na zjawiska kryzysowe i nie potrafią samodzielnie zbudować swojego potencjału rozwojowego. Podejmowane są więc działania mające na celu zmniejszenie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego w naszym kraju, w tym wsparcie obszarów o różnych funkcjach – zarówno miejskich, jak i wiejskich. Wsparcie to obejmuje m.in. działania służące aktywizacji gospodarczej, rozwojowi lokalnych rynków pracy i mobilizacji zawodowej mieszkańców oraz poprawie dostępu do usług publicznych. Dla samorządów terytorialnych przewidziane jest wsparcie służące wzmocnieniu ich potencjału administracyjnego i zarządczego. Są to także działania, których celem jest poprawa systemu finansowania, zarządzania, programowania i koordynowania działań społeczno-gospodarczych na wszystkich poziomach terytorialnej organizacji kraju.

Kluczowe dla realizacji celów KSRR 2030 są OSI, tj. obszary wiejskie zagrożone trwałą marginalizacją i średnie miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze, które wytypowano na podstawie analizy zestawu wskaźników statystycznych obrazujących ich problemy rozwojowe, społeczne i ekonomiczne. Monitorowanie realizacji celów KSRR 2030 jest ściśle powiązane z monitorowaniem polityk publicznych w krajowym systemie zarządzania rozwojem. Podstawą

monitorowania realizacji KSRR 2030 jest zestaw wskaźników obrazujących oczekiwane rezultaty realizacji strategii na poziomie celu głównego i celów szczegółowych. Źródłem danych dla wskaźników wybranych do monitorowania jest statystyka publiczna. Za organizację procesu monitorowania KSRR 2030 i czuwanie nad jego prawidłowym przebiegiem odpowiada minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego. W tym celu przygotowuje we współpracy z GUS raport nt. rozwoju regionalnego Polski, które analizuje zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej kraju i regionów w różnych przekrojach terytorialnych na tle lat poprzednich. Pozwala to na podsumowanie procesów społeczno-gospodarczych i przestrzennych zachodzących na różnych poziomach zarządzania krajem oraz prezentację kluczowych wyzwań rozwojowych, przed jakimi stoją poszczególne regiony i różne typy obszarów wskazane w KSRR 2030, w tym obszary peryferyjne.

Ponadto, w celu wsparcia procesu monitorowania polityki regionalnej powstała sieć jednostek analitycznych, koordynowana przez zlokalizowane w MFiPR Krajowe Obserwatorium Terytorialne. Jednostka ta współpracuje z 16 obserwatoriami utworzonymi w regionach (ROT-ami), prowadząc działania na rzecz monitoringu i analizy rozwoju kraju i regionów.

Dzięki wsparciu z funduszy UE został zbudowany dobrze funkcjonujący system ewaluacji Polityki Spójności, obejmujący ponad 20 jednostek ewaluacyjnych funkcjonujących na poziomie centralnym i wojewódzkim. Jednostką koordynującą cały system ewaluacji jest powołana w MFiPR Krajowa Jednostka Ewaluacji (KJE). Ważnym aspektem systemu ewaluacji jest gromadzenie w publicznie dostępnych bazach wszystkich wykonanych raportów, w tym wniosków i rekomendacji. Większość badań realizowanych jest przy zastosowaniu zaawansowanych rygorystycznych metod badawczych co sprawia, że ich wyniki mogą być wykorzystywane w debatach krajowych i zagranicznych dot. efektów realizowanych programów czy też wyzwań stojących przed politykami rozwoju.

Ważną rolę w procesie monitorowania i ewaluacji pełnią fora dyskusyjne gromadzące przedstawicieli administracji krajowej i administracji regionalnej, jak też środowiska eksperckie i korporacje samorządów lokalnych. Przestrzeń taką tworzy Podkomitet ds. wymiaru terytorialnego, który powstał, m.in. jako forum, gdzie organizowana jest dyskusja nad wnioskami wynikającymi z raportu nt. rozwoju regionalnego Polski, jak i rekomendacjami z przeprowadzonych badań i analiz w zakresie terytorialnego oddziaływania polityk publicznych i oceny skutecznych instrumentów wsparcia.

Z poważaniem

wz. Ministra

Jan Szyszko
Sekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/